

ОСОБЛИВОСТІ МЕЛОДІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ АНГЛОМОВНОЇ МОЛИТВИ

Стаття присвяча навивченню екстралінгвістичних та лінгвістичних особливостей текстів англомовних молитов. Розглянуто мелодичні особливості молитовного тексту в дискурсі богослужіння з урахуванням комунікативних ознак молитовного дискурсу. Дослідження дозволило дійти певних висновків щодо просодичної організації досліджуваних текстів молитви.

Ключові слова: молитва, мелодичні особливості, комунікативні ознаки, просодична організація.

Статья посвящена изучению экстралингвистических и лингвистических особенностей текстов англоязычных молитв. Рассмотрены мелодические характеристики молитвенного текста в дискурсе богослужения с учетом коммуникативных признаков молитвенного дискурса. Исследование позволило прийти к определенным выводам о просодической организации исследуемых текстов молитв.

Ключевые слова: молитва, мелодические особенности, коммуникативные признаки, просодическая организация.

The paper is devoted to the study of the extralinguistic and linguistic peculiarities of the English prayer texts. The melodic peculiarities have been analyzed with due account taken of the communicative factors of the prayer discourse. The research allowed to come to definite conclusions about the prosodic organization of the prayer texts under analysis.

Key words: prayer, melodic peculiarities, communicative factors, prosodic organisation.

Молитва (англ. prayer, нім. Gebet, фр. prière) — звертання з проханням, побажанням чи подякою до Духа чи божества [1: 124]. Молитва — звертання священнослужителя чи мирянина до Бога чи святих з проханням про низпослання милості чи відвернення зла, з хвалою чи подякою [2: 181]. Тобто, істотною ознакою молитви є те,

що це звернення до надприродного (Бога, святих), цілі якого можуть бути різними (прохання, хвала, подяка та ін.).

Відбір та функціонування різних мовних засобів в молитві визначаються функціонально-комунікативними особливостями цього різновиду духовної мови. При виявленні комунікативних ознак молитвослів'я слід спиратися на класифікації, котрі пропонуються сучасними вченими для опису усного мовлення взагалі [3] та усного публічного мовлення зокрема [4; 5]. В рамках цієї роботи дається стислий огляд комунікативних ознак, що дозволяють розкрити як власне лінгвістичну структуру молитви, так і умови комунікації, в яких вона функціонує, а саме: вид мовлення, вид комунікації, типи співвідношень “той, що говорить — той, що слухає”, ступінь підготовленості мовлення.

Метою нашої роботи є проаналізувати мелодичні особливості молитовного тексту в дискурсі богослужіння з урахуванням комунікативних ознак молитовного дискурсу.

Специфіка релігійної сфери комунікації полягає у вірі в реальність надприродного. Екстралінгвістичними параметрами, що визначають цю сферу комунікації, є: наявність у якості одного з комунікативних центрів надприродної сили (Бога); тематика, що відображує ціннісні орієнтації віруючого, норми його поведінки, опора на глобальні релігійні концепти. Наріжними концептами в картині світу релігійної людини є “Бог”, “людина”, “віра”, “добро” і “зло”, “шлях”, “час”, “свої” і “чужі”, “гріх” і “чеснота” тощо. Інтралінгвістичними особливостями текстів релігійної сфери комунікації є відбір особливого шару лексики, синтаксичних засобів (засоби експресивності, високий стиль, форми звертання), а також фонетичні, інтонаційні фактори.

Молитовний текст найбільш повно розкриває концептуальну картину світу релігійної людини, її волевиявлення. Молитовний текст визначається в дослідженні як апелятивний тип тексту, що вживається в релігійній сфері комунікації, звернений до Бога з метою спонукати його до виконання волевиявлення адресанта, а також/або з метою вираження почуттів віруючого (похвали, подяки, сподівання).

До екстралінгвістичних ознак молитовного тексту відносяться наступні. Сфера комунікації — релігійна. Соціально-рольові відносини між адресатом і адресантом характеризуються як неформальна нерівність, заснована на всемогутності адресата. Домінуючим типом спо-

нукання молитов є спонування-благання. Характер впливу текстів молитов визначається як емоційний, сугестивний і магічний.

Молитовні тексти відрізняються неоднорідністю й можуть класифікуватися за певними ознаками: за фактором авторитетності творця (канонічні й неканонічні); за інтенціонально-змістовним фактором (гімни, псалми віддяки, прохання, завірення у вірі, царські псалми, клопотання та ін.); за кількісним фактором адресанта (особисті й загальні) і місцем здійснення молитви (церковні й домашні); за часовим фактором (ранкові, вечірні, до або після їжі, перед сном, по днях тижня, по певних святах, що супроводжують ритуальні обряди, по віковому принципу тощо); за кодом спілкування (усні і письмові).

Композиційна структура молитовного тексту складається з кількох елементів: 1) заголовка; 2) звертання до Бога; 3) прославлення; 4) подяки; 5) сповідання й перерахування заслуг прохача; 6) безпосереднього прохання й 7) скріпи “амінь”. Порядок проходження й наявність деяких частин не є облігаторними й характеризуються різним ступенем варіативності в канонічних і неканонічних молитвах.

На цьому етапі нашого дослідження ми зупинимося на аналізі інтонаційної структури англіканського пасхального, різдвяного та недільного богослужіння. Для цього аналізу матеріалом дослідження слугували тексти молитов, що входять в пасхальний, різдвяний та недільний канони.

Ці тексти були взяті та розшифровані експериментаторами із відповідних богослужінь, що мали місце в Metropolitan Cathedral of Christ the Lord (Liverpool), службу очолював Його Преосвященство Патрик Келлі, Архієпископ Ліверпульський (the Most Reverend Patrick Kelly, Archbishop of Liverpool), в Canterbury Cathedral, службу очолював Його Преосвященство Архієпископ Ройан Вільямс (the Most Reverend Rowan Williams Archbishop of Canterbury).

Необхідно відмітити, що святкові літургії є найбільш урочистими серед християнських богослужінь, тому окрім розкішного одягу священників, урочистих пісень (які, до речі займають близько 70 % часу всього богослужіння), урочисті молитви також відрізняються урочистістю та благовістом.

В англіканській традиції молитви відокремлюють 5 груп: хвалебні, подячні, благальні, прикликальні та наративні. Всі вони, природно, представлені в матеріалі, що аналізується.

Найбільш частотною та семантично важливою в святковому богослужінні є наративна молитва, перцептивний аналіз якої дозволив

нам виділіти основні просодичні особливості її промови: повільний темп, дрібне членування на синтагми, вимовляння некінцевих синтагм низхідним тоном:

If you have been raised with Christ, seek the things that are above, where Christ is, seated at the right hand of God. Set your minds on things that are above, not on things that are on earth .For you have died and your life is hid with Christ in God. When Christ who is our life appears, then you also will appear with Him in glory.

Кульмінаційним моментом будь-якого християнського богослужіння є Євхаристія (Євхаристичний канон), що символізує жертву Христа (розламування хліба — “*this is my body*” та куштування вина — “*This is my blood*”). Молитви в цій частині богослужіння мають абсолютно іншу фонетичну окраску — прискорений темп на фоні пролонгованих термінальних тонів, переважання висхідних тонів в некінцевих та кінцевих змістовних групах:

'Lord, || with Easter joy, | we offer you the 'sacrifice| by which Your Church is re'born| and 'nourished| through 'Christ | our Lord|. The 'Lord be with you.

Вивчення особливостей сприйняття мовленнєвого сигналу в цілому, як і його окремих параметрів, є необхідною умовою будь-якого фонетичного дослідження.

Аудиторський аналіз — один з етапів експериментального дослідження, метою якого є виявлення просодичної інформації, достатньої для адекватного сприйняття тексту, що звучить. Аудиторський аналіз є важливою ланкою будь-якого фонетичного дослідження, оскільки “сприйняття мовців — це відображення зв’язків, відношень у мовній системі” [6: 173].

На підставі проведеного аудиторського аналізу були отримані дані щодо найбільш частотних термінальних тонів в різних частинах молитви — у вступній частині, в основній частині, в заключній частині. Результати підрахунків наведені в рис. 1

Як свідчать дані, наведені вище, найбільш уживаним термінальним тоном у вступній частині молитви є низький низхідний тон (29 %). Але треба відмітити, що такий низькочастотний експресивний тон, як низхідно-висхідний, набуває в цій частині молитви певної ваги, тому що 13 % вживання складного емфатичного тону в межах одного тексту є достатньо рідким явищем.

Дещо інша картина зафіксована в основній частині молитви. Результати кількісного аналізу вживаних тонів в цій частині тексту молитви наведені в рис. 2.

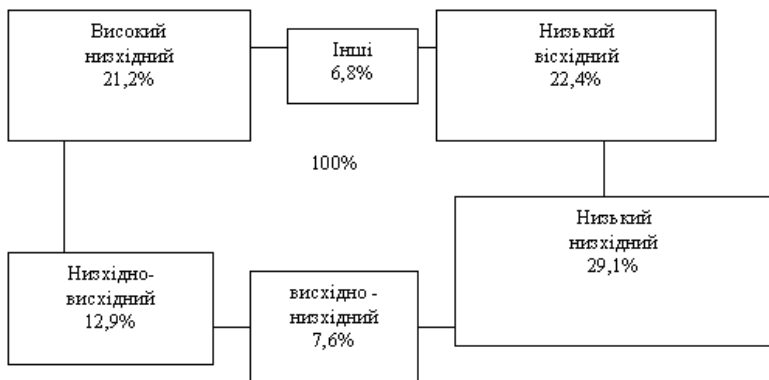

Рис. 1. Частотність вживання термінальних тонів у вступній частині молитви

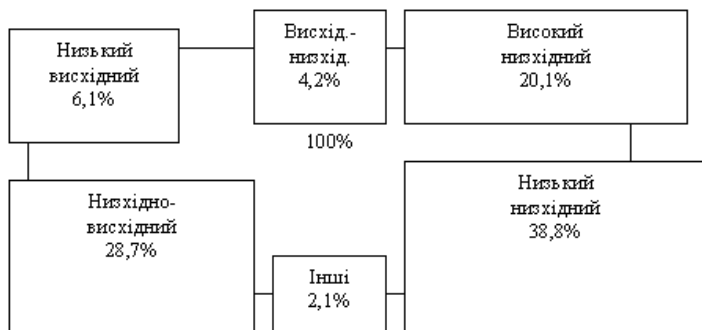

Рис. 2. Частотність вживання термінальних тонів в основній частині молитви

Як свідчать отримані дані, в цієї частині на першій план виходять два емпатичних тони — низхідно-висхідний (29 %) та високий низхідний (20 %). Низький відсоток низького висхідного тону (4 %) пояснюється тим, що замість нього в некінцевих синтагмах використовується більш експресивний фінальний тон — низхідно-висхідний.

Заклучна частина молитви має метою закликання до Бога або святих, до яких адресована молитва. Тому цій частині молитви притаманне найбільш різноманітне вживання як складних, так і простих термінальних тонів. Результати підрахунків частотності вживання термінальних тонів в заклучній частині молитви наведені в рис. 3.

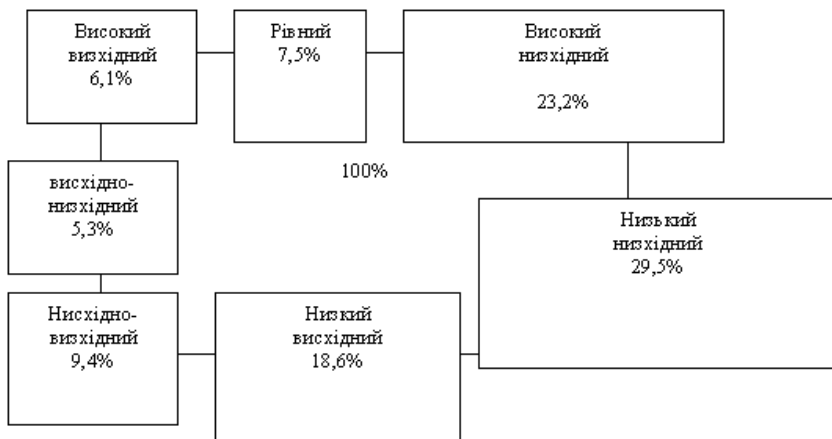

Рис. 3. Частотність вживання термінальних тонів в заключній частині молитви

Як свідчать отримані дані, високий низхідний емоційний тон вживається в 23 % синтагм в цій частині молитви. Слід зауважити, що він використовувався в більшості випадків в кінцевих синтагмах. Низкий висхідний (18,6 %) тон превалює в некінцевих синтагмах для створення контрасту з урочистим оформленням кінцевих синтагм за допомогою високого низхідного тону.

Таким чином, аудиторський аналіз дозволив дійти певних висновків щодо просодичної організації досліджуваних текстів молитви. Перспективою дослідження убачається верифікація даних, отриманих шляхом аудиторського аналізу, за допомогою інструментального аналізу.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Прохвятилова О. А. Речевая организация звучащей православной проповеди и молитвы: Дис. ... д-ра филол. наук. — Волгоград, 2000. — 498 с.
2. Флоренский П. Словесное служение. Молитва // Богословские труды. — 1977. — № 17. — С. 178–256.
3. Михальская А. К. Русский Сократ: Лекции по сравнительно-исторической риторике. — М.: Akademia, 1996. — 192 с.
4. Морозова О. Н. Фактор адресата в текстах английской публичной речи и средства его языковой реализации. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. — М.: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1988, — 24 с.
5. Голанова Е. И. Устная публичная речь. Жанр публичной речи // Русский язык в его функционировании: Коммуникативно-прагматический аспект. — М.: Наука, 1993. — С. 137–157.
6. Волошин В. Г. Комп'ютерна лінгвістика. — Суми, 2004. — 381 с.